

Državni izpitni center

M 0 4 1 1 0 3 1 3

SPOMLADANSKI ROK

SLOVENŠČINA

==== Izpitna pola 1 ====

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Ponedeljek, 10. maj 2004

SPLOŠNA MATURA

RAZPRAVLJALNI ESEJ

»ISTOST« IN DRUGAČNOST V KRASNEM NOVEM SVETU IN ALAMUTU

V eseju je kandidat skušal

- A** posebno hierarhijo ljudi v *Krasnem novem svetu* primerjati s strogo ureditvijo izmailske utrdbe v *Alamutu*;

do 5 + do 5 točk

za **primerjavo hierarhije družbenih ureditev v teh romanih**, npr.: Ljudje se v *Krasnem novem svetu* delijo na več kast: alfa, beta, gama, delta in epsilon (te pa še na plus in minus). Sodobni proces oplojevanja, ki omogoča reprodukcijo ljudi iz epruвет, omogoča državi popoln nadzor nad njimi, saj so njihove dolžnosti in pravice določene že ob rojstvu. Otroke vzgajajo državni zavodi, njihovo razumno in čustveno življenje je usmerjeno in nadzorovano tako, da kot odrasle osebe ne znajo/morejo več ločiti med osebnim in družbenim.

V *Alamutu*, vojaški utrdbi, je življenje prirejeno predvsem vzgoji vojakov in hurij, zato se razlikuje od obsežnejšega družbenega koncepta *Krasnega novega sveta* ...

V obeh romanih so ljudje razdeljeni na dve veliki skupini: na vodene (množico) in voditelje (elito – inteligentne izbranice) oz. na navadne in izredne/nadpovprečne. Medtem ko v *Krasnem novem svetu* literarne osebe ne morejo napredovati v višjo kasto, je prehajanje po stopnjah na lestvici moških nazivov v *Alamutu* pogojeno s strogo disciplino in dosežki: novinec – fedai – dai – vodja. Podobna hierarhija velja tudi za ženske literarne osebe (novinka – hurija – voditeljica); večina oseb v obeh romanih pozna le del večjega načrta, zato ne opazijo manipulacije; (za 5 točk primerjalno razložena ena pomembna podobnost in razlika)

(do 3 + do 3 točke)

za **ustrezno predstavitev hierarhije** (navedeno že v prvih dveh odstavkih), vendar brez primerjave;

(1 + 1 točka)

za **skopo navedbo**, npr.: v *Krasnem novem svetu* so ljudje razdeljeni na pet kast, v *Alamutu* pa se delijo glede na svoje vojaško-politične zasluge na štiri skupine;

10 točk

- B** primerjati sredstva manipulacije z množico;

do 3 + do 3 točke

za **primerjavo sredstev (najmanj dveh) manipulacije z množico**, npr.: Sredstva manipulacije so v obeh romanih podobna, čeprav se njihova ciljna usmerjenost ali učinki razlikujejo. To so: kult osebnosti, mamilo, nadzorovana spolnost, načrtna in preiščljena vzgoja z zastraševanjem in s ponudbo telesnih užitkov, državno-politični nadzor osebnosti, religija, ključ od raja, genski inženiring, propaganda družbenega v škodo individualnega ...

Mamilo je v obeh romanih sredstvo zavajanja: v *Krasnem novem svetu* je soma množično uspavalo in pomirilo, saj jo ljudje zaužijejo, da bi si odpravili dvome in težave, v *Alamutu* pa je hašiš spodbujevalo za junaštva in utrjevalec vere;

(1 + 1 točka)

za **navajanje sredstev manipulacije z množico**, vendar brez primerjalne razlage, npr.: V *Krasnem novem svetu* so sredstva manipulacije hipnopedija, orgy-porgy in soma, v *Alamutu* pa vzgoja in obljuba raja na zemlji;

6 točk

C pojasniti ob dogodkih iz romanov individualnost in drugačnost Johna in Mirjam;

do 3 + do 3 točke

za **pojasnilo** individualnosti in zato drugačnosti Johna in Mirjam ob vsaj enem dogodku za vsako osebo, npr.: John se razlikuje od »divjakov« v rezervatu, prav tako tudi od Londončanov, saj se v nobeno ureditev ne more vživeti. Rad bi se vključil v rezervat, a je zaradi barve kože in zaradi matere zaznamovan, v Londonu pa hitro spozna sprevrženost moderne civilizacije in se ji zato upre. Njegovo individualnost in drugačnost so izoblikovali starši, okolje in zavetje literature. Prepoznavni sta ob naslednjih dogodkih: pri prvem srečanju z očetom, doživljanju ljubezni, predvsem pri ogledu čutnega filma z Lenino, angažiranem govoru v Park Lanu, pri delitvi some kasti delta, odločitvi za samoto in samomor ...

Mirjam je po inteligenci, izkušeni in skepsi najbolj podobna Hasanu. Njeno individualnost in drugačnost lahko prepoznamo ob naslednjih dogodkih: pri pobegu z ljubimcem v mladosti, uporabi Hasanovi viziji »popolne« manipulacije in samomoru ...

(1 + 1 točka)

ali samo za splošno pojasnilo, brez navajanja dogodkov, npr.: John se upre družbeni ureditvi, Mirjam pa Hasanu in brezobzirni manipulaciji;

ali samo za navajanje dogodkov, npr.: Johnovo individualnost in drugačnost lahko spoznamo ob njegovem prvem srečanju z očetom, individualnost in drugačnost Mirjam pa ob odločitvi za samomor;

6 točk

Č ob dogodkih iz romanov ovrednotiti individualnost in drugačnost Johna in Mirjam;

do 2 + do 2 točki

za **ovrednotenje** individualnosti in zato drugačnosti Johna in Mirjam, npr.: Ko John pri prvem srečanju z očetom pade na kolena, pokaže svojo ganjenost. Ta se mi zdi upravičena in naravna, saj je prvič videl človeka, po katerem je toliko časa hrepenel. / Srečanje sina in očeta se mi zdi preveč patetično, John si je namreč mnogo predstav o življenju izoblikoval iz Shakespearove literature, zato je nekatere ljudi včasih preveč idealiziral; (2 točki utemeljena opredelitev, 1 točka samo opredelitev; dogodek je lahko isti kot v postavki C ali pa drug)

4 točke

D izraziti vrednostno mnenje o pravici do drugačnosti v našem času;

do 4 točke

za **ovrednotenje** pravice do drugačnosti v našem času;

(do 2 točki)

za klišejsko moraliziranje brez konkretne ponazoritve.

4 točke

POZOR!

- Ocenjevanje nalog z **manj kot 600 besedami**:
 - vsebina*: točke dodajamo po točkovniku,
 - jezik*: število možnih točk za jezikovno pravilnost, slog in zgradbo ustrezno znižujemo, in sicer:

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
600–450	6	5	5
449–300	4	4	4
299–150	2	2	1
pod 150	1	1	0

- Pri sklanjanju in tvorbi svojilnega zaimka imena Abu (Abu Ali) enakovredno ocenjujemo rabo glasovne ali ničte končnice oz. obrazila. Pri drugih imenih enakovredno upoštevamo rabo v romanu ali prilagoditve veljavnemu pravopisu.
- Krasni novi svet/krasni novi svet, Država/država, Civilizacija/civilizacija – veliko oziroma malo začetnico (konverzijo) upoštevamo z ozirom na sobesedilo.
- S Helmholtzem, s Fritzem

INTERPRETATIVNI ESEJ

POZOR!

- Ocenjevanje nalog z **manj kot 600 besedami**:
 - a) *vsebina*: točke dodajamo po točkovniku,
 - b) *jezik*: število možnih točk za jezikovno pravilnost, slog in zgradbo ustrezno znižujemo, in sicer:

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
600–450	6	3	2
449–300	4	2	2
299–150	2	1	0
pod 150	1	1	0

Aldous Huxley: Krasni novi svet (odlomek)

Aldous Huxley: Krasni novi svet. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2003. 90–93

V eseju je kandidat skušal

A s podatki iz odlomka označiti literarni osebi;*do 2 + do 2 točki*

za **oznako oseb**, npr.: Bernard ima rad samoto, naravo in mir, je romantičen, želi biti odločen, drugačen, veliko razmišlja; Lenina je prestrašena, narava je ne očara, rada ima hrup in utečeni red, boji se samote in drugačnosti;

4 točke**B** razložiti, v čem vse je Bernardovo razmišljanje in dožemanje okolice drugačno od Lenininega;*do 8 točk*

za **razvito razlago**, npr.: Iz pogovora med Bernardom in Lenino lahko razberemo, da v marsičem različno razmišljata in da tudi njuno doživljanje okolice ni enako. Bernard uživa v tišini in pogledu na razburkano morje. Sam pravi, da v hrupu niti gledati ne more, v tišini se tudi bolj zaveda sebe. Lenino pa v tišini ob pogledu na viharo naravo prevzema groza, zato hoče glasbo, da bi prevpila tesnobo. Ne želi se bolj zavedati sebe, ker je prepričana, da je le del družbenega telesa. Bernard temu nasprotuje, želi si biti bolj samostojen in ne le celica v telesu družbe. Pri tem trčita ob pojem svobode. Bernard se zaveda, da ni svoboden in da tudi nikoli ne bo, ker je zaslužjen zaradi svojega prilagajanja, Lenina pa je prepričana o svoji svobodi, saj meni, da je svoboda to, da človek lahko čudovito uživa življenje in je v tem srečen. Nazadnje se začuti razlika tudi v njuni želji biti skupaj. Bernard bi želel biti z Lenino sam, stran od hrupa, luči in gneče, ker bi mu to v resnici pomenilo biti skupaj s človekom, ki ga ima rad. Lenina tega ne mara in hoče nazaj v množico sebi enakih;

(do 3 točke)

samo za poimenovanje razlik, npr.: Lenina in Bernard sta si v marsičem različna. Različno doživljata naravo, različno razmišljata o sebi in svobodi, različna je tudi želja po medsebojni bližini;

8 točk

- C** z upoštevanjem celotnega romana utemeljiti Bernardovo misel, da zaradi svojega prilagajanja ne more biti svoboden;

do 8 točk

za **utemeljitev** z upoštevanjem celotnega romana, npr.: Bernard se zaveda, da zaradi svojega prilagajanja družbeni ureditvi ne more biti svoboden. Ve, da je življenje vsakega posameznika v družbi že z zarodkom določeno glede na družbene potrebe. Zarodke v Zavodu za razplajanje in prilagajanje določajo po kastnem sistemu od pametnih do neumnih, od lepih, zdravo raščenih do pritlikavcev ali celo spačkov, od alf do epsilonov. Potem otroke vzgajajo s hipnopedijo za prilagoditev določeni kasti. Bernard je strokovnjak za hipnopedijo, zato dobro ve, kako sugestije, ki jih otroci poslušajo dolgo in v natanko določenem časovnem zaporedju, zaslužnijo um, da postane nazadnje samo skupek sugestij in nič drugega. Človek potem s temi sugestijami živi vse življenje in vsi ljudje iste kaste mislijo, čutijo, doživljajo enako. Čeprav se Bernard zaveda te stvarnosti, si želi biti toliko svoboden, da bi bil lahko srečen kako drugače;

(do 4 točke)

za **preprosto utemeljitev ali utemeljitev na eni ravni**, npr.: Bernard se zaveda, zakaj ne more biti svoboden. Družba je sestavljena po kastnem načelu. Vsakdo je že z zarodkom določen in potem kot otrok vzgojen s hipnopedijo. Hipnopedične sugestije otrok sprejme za svoje in z njimi živi vse življenje. Družba tako ljudi prilagaja, da vsakdo živi v skladu s pravili svoje kaste in ne sme biti drugačen;

(do 2 točki)

samo za **navedbo razloga**, npr.: Bernard se zaveda, da ne more biti svoboden zaradi družbe, ki ljudi ukaluplja;

8 točk

- Č** opisati, kako pisatelj stopnjuje napetost v odlomku in kje ta popusti;

do 4 točke + do 2 točki

za **opis napetosti in navedbo**, kje ta popusti, npr.: Pisatelj je dogajanje postavil v viharo noč nad Rokavskim prelivom. Razburkano morje, veter in luna dajejo ton napetemu medsebojnemu razpoloženju v lebdečem helikopterju. Napetost se z dialogom stopnjuje vse do trenutka, ko Bernard znova požene helikopter. Njegov čudni smeh/ko ponovno spregovori/ko je bil njegov glas tih in utrujen pomeni trenutek, ko napetost popusti. Odlomek se sklone s prihodom v njegovo stanovanje;

6 točk

- D** za razlago konca odlomka;

do 4 točke

za **razlago konca odlomka**, npr.: Konec odlomka pomeni Bernardov poraz; je vrnitev v življenje, kakršnega ne mara, vendar je zaradi svoje ukalupljenosti del njega in iz njega ne more. Tabletko some pomagajo, da pozabiš nase in se potopiš v sanjski svet hrupa in čustvene vznesenosti;

(do 2 točki)

za **preprosto razlago**, npr.: Takšen konec je bil pričakovani, saj je bilo jasno, da bosta Bernard in Lenina noč preživela skupaj;

4 točke

- E** *do 5 točk za ustvarjalnost kandidatove ubeseditve – ob upoštevanju celostnih meril za prav dobro ali odlično oceno in kadar ocenjevalec presodi, da so v eseju naslednje prvine:*
- do 2 točki* *za splošen vtis o vsebinski izvirnosti oz. prepričljivosti, čeprav kandidat morda ni razpravljal o vseh navedenih vprašanjih;*
- 1 točka* *za izvirne učinke v zgradbi – samo, kadar kandidat doseže najmanj dve standardni točki za zgradbo;*
- do 2 točki* *za izviren, domiselni slog (npr.: raba osebno izbranega besedišča, uspešni poskusi figurativnega oblikovanja) – samo, kadar kandidat doseže vsaj 6 točk za jezikovno pravilnost.*

5 točk